

15.

ΣΤΝ ΘΕΩ.
DISPUTATIO
De
Natura Chymiae
&
Chymicorum Principiis
Quam
SUB PRÆSIDIO
Viri Clarissimi & Excellentissimi
Dn. DANIELIS SENNERTI,
Philosophiæ & Medic. Doctoris Experientissimi,
& in illustri Wittebergensium Academia P. P., Facultatisq; Me-
dicæ Senioris meritissimi, nec non Sereniss. Electoris Saxonie
Medici dignissimi, Domini, Præceptoris, & Patroni
ætatèm omni observantia colendi,
Publicè placido Philiatrorum examini
subjicit
JOHANNES MELCHIOR HUPFAUFF,
Hornâ-Austrius.

In Auditorio Medicorum horis matutinis
die 12. Septembris.

Chemia.

80,10.

WITTEBERGÆ,
Typis Hæredum SALOMONIS AUERBACH,
ANNO M DC XXIX.

Open 12/21

ІТЯШИНА. СІЛІВАД. М

in the same place, and the people were gathered together
to hear him. And he said unto them, Truly I say unto you, That
there is no man that hath left house, or wife, or children,
or lands, for my sake, and for the gospel's sake, but he shall
receive a hundred fold, and shall inherit everlastingly.

תְּמִימָנָה וְמִתְּמִימָנָה בְּלֵב אֶלְכָא דְּבָרָא

卷之三

卷之三十一

जिन्हें जीवन का अनुभव हो जाएगा।

卷之三

卷之三

Σωθική θεωρία της φύσης

Ulanta sit chymiae utilitas & necessitas, vel inde patet, quod, teste Excellentiss. Dn. Præside in Instit. Med. vix quisquam bodie in Physica vel Medicina excellere possit, nisi bujus cognitionem habeat. Placet idcirkò thesibus quibusdam in naturam Chymiae, ut & Chymicorum Principia inquirere. Sit ergo cum Bono DEO.

THESSIS I.

Alchymiam & Chymiam nonnulli distinguunt, & hanc Alchymia & solum in artificiosa medicamentorum præparatione; illam vero in Metallorum transmutatione saltem occupatam esse opinantur. Verum minus rectè. Eadem est enim ejusdem rei appellatio, nisi quod altera Arabicum articulum Al præfixum habet.

Hoc quidem verum est, ut in prefat. Alchym. Pharmaceut: habet Libavius: duas esse Alchymiae factiones, Unam Medicam, alteram Metallurgicam, quarum illa per omnia corpora mista decurrat: hæc vero in Mineralibus tantum subsistat. Verum versatur utraque circa corpora naturalia, vegetabilia scilicet, animalia, mineralia & metalla, & eodem quidem modo, puta quatenus sunt solubilia; eo fine, ut resolvantur, purificantur &c., quæ postea vel ad Metallorum Metamorphosin adhibet, vel ut Medico ad Medendum usui sint idonea reddit: perinde ut Physica vel Logica suum proprium quidem finem

A 2

obti-

Alchymia du-
plex.

obtinent, nihilominus tamen Theologo vel Medico prodeesse possunt.

III.

Praeterea iisdem ferè mediis & instrumentis Metallorum Transmutatio & Medicamentorum chymica præparatio perficiuntur, ut satis notum est: Ad utramq; enim requiritur non solum calor, menstruum, aër, aqua: sed & eadem operationes, puta Purificatio, Calcinatio, Destillatio, Digestio, &c. immo utriq; necessaria est variorum spirituum ex vegetabilibus, animalibus, & mineralibus præparatio; Et Chymico concessum est nunc medicamenta præparare, nunc Metallis transmutandis incumbere, neque hoc modo limites artis suæ transgreditur. Utrumque tamen artificium sine discrimine Chymia & Alchymia appellatur:

IV.

Aliter distinguit Libavius *Alchym. lib. 1. cap. 1.* dum Alchymiam dividit in Encheriam, quæ manuales docet operationes, & Ghymiam, quæ ipsas species chymicas, & illas conficiendi processus continet: adeoque sub titulo *Alchymiae Chymiam* tanquam partem comprehendere videtur.

V.

Verum res ipsa quidem ita sese habet, & differentia constituenda inter Præcognita & ipsam artem. Quæcunque enim Encheria tractat, mera sunt Prolegomena, quæ labores chymicos aggressuro primario cognita esse debent. At nominibus hisce, quæ rem eandem denotant, male has duas partes distinguunt.

V. I.

Unde apparet nullum inter Chymiam & Alchymiam discrimen esse, sed utrâque voculâ modo hac modo illa usurpatam unam eandemq; artem denotari.

VII.

Nos ergo Chymiam seu Alchymiam ex mente Excellentiss. Dn. Præsid. Praecept. & Patron. observandis sic definimus. Est ars corpora

Chymie definitio.

pora naturalia composita sive concreta in ea, ex quibus naturaliter constant, resolvendi, resolutaque pura & viribus validissima reddendi, ut utilia Medicorum praebent remedia, vel Metallorum perfectioni & transmutationi inseruant. Videatur locus supra citatus & appendix de constitut. chymia.

VIII.

Genus definiti extra omnem controversiam versatur: quippe cum non speculativam aliquam corporum naturalium notitiam vel scrutationem, sed manualem eorundem elaborationem sibi proponat Chymia, facile colligitur eam esse artem, & quidem factivam seu εξιμεταλλικην.

IX.

Subjectum Chymiae & modus considerandi ex definitione facilè innotescit: Est nimirum corpus naturale compositum sive concretum, quatenus solubile & elaborationi chymicæ aptum & idoneum existit.

Aνάλυσις
definitionis.

subjectum
Chymiae.

X.

Finis itidem constat, duplex scilicet. Internus, qui est ipsum opus, seu resolutio & purificatio corporum naturalium: Externus qui rursus duplex: Vel enim ad Metalla transmutanda, vel ad medendum dirigi & adhiberi possunt opera Chymica. Ibid.

Finis inter-
nus.
Externus.

XI.

Licet autem alter Chymiae finis, metallorum scilicet transmutatio indubium vulgo vocetur: Experientia tamen seculi nostri, & rationibus convicti certitudinem illius nullo modo negandam, sed difficultatem potius accusandam putamus.

Chymiae ve-
ritas.

XII.

Quoniam autem hujus loci non videtur rationes, quæ pro assertione nostra facere possint, adducere: ideo ad ea quæ haec de re scripsit Libavius & alii, lectorum remittimus.

XIII.

Usum autem quem præstat Chymia, si spectemus, is certè apparet maximus. Nam præter metallorum metamorphos, quam nulla alia pars promittit, etiam naturalis scientiæ, -logi ipsiusq;

Utilitas.

spiritusq; Medicinæ summa quasi perfectio existit, quod in re-
dulis & Chymia laboribus variis modis demonstrari posset.

XIV.

Non pauca enim hactenus pertinacissime defensa Physi-
cum dogmata si non corrigit, tamen illustrat Chymia, v. g. Uno
omnes ore Peripatetici tonitrua & fulgura generari dicunt,
quando exhalatio calida & sicca in sece coacta in nube agita-
tur, ejusq; ambientes partes vel latera appellit, unde sonus c-
riatur.

XV.

Virum longè facilius animum veritatis avidum ex satiare
possunt Chymici. Hi enim non in genere & quamcunque ex-
halationem calidam & sicciam, sed sulphuream & nitrosam
estivo tempore à calore solis elevatam, per aëmias frigo-
ris concentratam, tandemq; accensam etiam sine nube tantum
fragorem & corruscationem edere posse ex suis laboribus di-
dicerunt.

XVI.

Non minus, ut dictum, Medicinæ affert commodum, ut
cùm ex aliis constat, tùm ex infinito illo utilium & gratiorum
medicamentorum numero, quo nostro seculo Medicinam lo-
cupletavit Chymia, adeoq; etiam tutam & jucundam curatio-
nem maximopere juvat. Consul. *Beguinus in tyroc. chym. cap. 1.*
ubi agit de fine chymiae.

XVII.

An vero præterea etiam qua in parte pro fit, norunt, qui
chymicis observationibus adducti quasdam hypotheses à Me-
dicis antehac receptas immutare non veriti sunt.

XVIII.

Exemplo sint Narcoticae, quorum virtutem frigiditati
hactenus attributam chymici sulphuri narcoticō longè proba-
bilis adscribunt.

XIX.

Denique eundem, quem medicina finem sibi habet pro-
posi-

positum, nobilissimum scilicet, & qui per se expeditur, sanitatem puta corporis humani, quem non recuperari solum, sed & conservari posse chymicis medicamentis, extra dubium est.

XXX.

Licet autem hoc modo utriusq; finis respectu sit certissima & utilissima, eadem tamen etiam, praesertim quam Metalurgicam supra diximus, est difficilima, & tantis involuta perplexitatibus, ut paucissimi huc usque spei & voti compotes, plurimi vero pauperes inde facti sint. Nimirum non curvit contingit adire Corinthus.

VIXX

Nullo tamen merito tota ars propriea male audit; ut eleganter scribit Libavius in defens. Alchymiae. Quod si vero ante oculos omnium est transmutatio metallorum; & et si non in aurum illum (quod est unguis in oculo multis & Syren illa Homericus suavissimus cuius ope quam vellent magnifice se gerere, illecebrasq; vite quibus inhererent fatuè, assequi possent) at in alia quædam non minus proficiac humano generi, quam aurum, quæ dementia est, totam artem propriæ lacerare criminibus, si unus solus finis nostris votis non responderet. Scilicet non vult Deus confectum aurum, à quovis ob superbiam, luxum, abusum & alia vitia quæ parere solent di-vitiae.

XXII.

Hoc loço, dum theses scribimus, supervacuum videatur longius de origine & inventoribus Chymiae disquirere. Non multum enim moramur, num à Patriarchis inventa sit, vel an Moses vitulum illum aureum artificio chymico combusserit; & an Salomon opes suas hujus adminicule acquisiverit? cum parum ad artis vel scientiæ alicujus dignitatem facere putemus, quando vel à quibus inventa & exulta sit, modo de certitudine & utilitate ejus per experientiam constet.

XXIII.

Porro licet chymicus qua talis neque medearur, neque rerum naturalium causas & principia investiget: quia tamen no-

stro

Et seculo Paracelsus & qui hunc secuti fuerunt; chymicarum observationum ductu in haec quæ diximus inquirere, adeoque artis suæ limites transgrediendo novam quandam non solum Philosophiam naturalem, sed & Medicinam condere conati sunt: idcirco nos illorum ductum sequentes, quæ de rerum naturalium principiis ab ipsis traduntur, quatenus quidem cum veritate consentiunt, & à classicis nostri seculi Autoribus approbantur, imprimis ad ductum *Excellentiss. Domini Presidia* sequentibus thesibus breviter includemus.

XXIV.

Sicut alibi semper: ita & in Chymia usus atque operatio aliquid novi suggestit: nimirum dum Chymia à quibusdam diligentius excoleretur & artis opera ex resolutione corporum resultantia cum suis accidentibus & qualitatibus accuratius examinarentur, factum, ut talia corpora se offerrent, à quibus variæ qualitates, quæis integra corpora possent, proximè fluere viderentur.

XXV.

Cumque haec, licet non in omnibus (præsertim integris) ad sensum: attamen in resolutis corporibus varia proportione, pro diversitate ipsorum mixtorum corporum, inter se mixta, & ab iis præcipuum agendi virtutem rebus tribui viderent, nec tamen pro Elementis agnoscerent: idcirco illa Principiorum nomine donarunt, & tria dixerunt: Salem, Sulphur & Mercurium.

XXVI.

Ut autem qualia sint haec Principia, rectius intelligatur, sciendum principia rerum naturalium esse vel universalia seu communia, & remota, vel particularia seu minus communia & propinquæ; illa sunt: materia, forma & Privatio; haec vero: Elementa & prima illa mixta corpora, quæ Chymicorum principia dicuntur, & ut dictum; Salis, Sulphuris & Mercurii nomine veniunt.

27. No.

Principiorum
Chymicorum
origo.

Principia
Chymica
qualia sint?

XXVII.

Notandum autem &c h̄ic per Mercurium, Salem & Sulphur non ea notari, quæ vulgo horum nomine indigitantur & à Mercatoribus venduntur, ac si talia ex mistis corporibus àvalvōs Chymicā eruerentur, sed hisce àvalvōs.

XXVIII.

Nomina autem horum corporum illis indiderunt propterea, quod in eis h̄ec abundarent, perinde ut Peripatetici Elementis illorum corporum, in quibus ea abundant, nomina tribuunt.

XXIX.

Omnino autem antequam plura de illis dicamus, inquirendum, an præter Elementa dentur talia corpora, quibus qualitates certæ, quæ alias Elementis ascribi solent, commodè & proximè tribui possint. Id quod vel hoc unico Excellent. Dn. Præsidis argumento evincere conamur.

XXX.

Ubicunq; pluribus eadem affectiones & qualitates insunt, per commune quoddam principium insint necesse est: At colores, odores, sapores, esse Φλογίστη & similia, mineralibus, metallis, gemmis, lapidibus, plantis insunt. Ergo.

XXXI.

Majoris connexio satis firma est, quæ enim gravia sunt, propter terram talia sunt, sicut calida propter ignem. Minorēm ipso sensuum testimonio probamus, & ulterius sic colligimus.

XXXII.

Quibuscunque nulla inest potentia ad producendum colores, odores, sapores &c. ea sola corporum naturalium essentiam non absolvunt. At Elementa sunt talia. Ergo missorum corporum essentiam non absolvunt & proinde nihil prohibetur, quo minus alia corpora, quæ id præstent, illis adjungere liceat, & hæc ipsa sunt principia Chymica.

XIX.XIII.

Minoris probationem dare facile est. Concedendum enim Elementis præter vulgatas quatuor qualitates nullas inesse. Monstret ergo quis, qua ratione frigiditas, caliditas, siccitas, humiditas sive singula seorsim, sive quocunque vel indicibili modo mixta rem vel sapidam vel odoratam efficere possint.

XXXIV.

Cum enim illis ipsis neque sapor, neque color vel odor in sit, nihilq; ultra virtutem speciei suæ possit agere, non vides mus, qua ratione unquam ex iis prælibatae Qualitates resultare possint, & quomodo plus esse possit in composito, qnam in simplicibus omnibus, quæ illud ingrediuntur.

XXXV.

Addimus & hoc: Si Elementa ex resolutione corporum indagare fas est, ut est, quid obstat, quo minus hæc Chymicorum dicta principia ex mistorum resolutione, non quidem naturali, sed violenta & artificiali (cujus major est certitudo, cum in ea partium resolutarum nulla perit, quod in naturæ resolutionibus accidit) investigare liceat? Quodvis enim corpus in ea, ex quibus, tanquam partibus materialibus actu inexistentibus constat, resolvi, certum est.

XXXVI.

An autem talia (Sal, Sulphur & Mercurius) e mistis corporibus elici possint, id vel solo Chymicorum laborum intuitu constare potest, & quicquid etiam contra afferatur, tanquam Experientiae certissimo scientiarum & artium fulcro repugnat, explodendum;

XXXVII.

Quid autem propriæ sint, & quid in generatione corporum præstent hæc principia, e Chymicorum vulgarium libris jam quidem explicandum esset, sed nulli sere ex ipsis in definiti endis vel describendis hisce principiis sibi ipsis conflant, sed modo

modo illa simplicia immo Elementis priora dicunt, modo alterum alteri inesse innuunt.

XXXVIII.

Afferamus ergo & hic sententiam. Excell. Dn. Praesidis in tractatu Chymico propositam. Sic autem ibi: *Ita, re hinc inde diligenter pensata, de principiis Chymicis sentio: Esse illa non corpora quedam ante Elementa simplicia, sed vel prima mixta, vel peculiares naturas in prima Creatione cum aliis rerum naturalium speciebus conditas, seu principia sui generis, quae cum inter se, tum etiam cum Elementis vario modo mixta aliis rebus naturalibus generationi & corruptioni obnoxia, metallis puta, mineralibus, gemmis, lapidibus, plantis & animalibus dant convenientem materiam.*

XXXIX.

Constant videlicet ex Elementis, sed peculiares formas in prima Creatione, ut aliae rerum naturalium species, accepunt.

XL.

Quæ vero in specie sit singulorum natura, jam explicandum, & quidem Sal quod attinet, illum revera inesse corporibus naturalibus (quamvis non omnibus eadem quantitate) quemvis ipsa *avaria* docebit. Neque plantis tantum, sed ipsis etiam animalibus, mineralibus & Metallis, quanquam (quod & de Sulphure & Mercurio accipendum) è metallis ob compaciorem & perfectiorem molem non ita facile separari possit.

Sal.

XLI.

Hujus est 1. esse sapidum & gustabile; Et ubique est Ejus proprietas, à sale est. 2. Tactum afficere, quod necno negabit, nisi tu es. forte ignoret salia vulneribus inspersa acrimonia sua dolorem non raro intensissimum efficere. 3. in humido liquefcere, & in sicco coagulari.

XLII.

Denique à Sale provenit corporum concretio, coagulatio, soliditas & durities, quæ postrem & tamen (soliditas & durities)

non simpliciter à Sale , sed à sale cum terrestri materia , vel (quod in metallis locum habet) cum sulphure fixo certa proportione mixto ortum habent, quibus etiam in quibusdam ad concretionem necessarium addit Excell. Dn. Præses spiritum lapidificum, vel succum lapidescentem.

XLIII.

Sulphur.

Sulphur, quod secundum est Chymicorum principium producit 1. inflammabilitatem. Ignis enim, ut Elementum non inflammabile est, nisi ob vapores sulphureos ad mixtos, adeoq; quatenus mixtum. 2. odorem qui omnis à Sulphure. 3. colores, de quibus, tamen res adhuc est intricatior.

XLIV.

Licet autem non omne corpus inflammetur & ardeat: tamen exinde non licet inferre, Sulphur illis non inesse, vel non omne Sulphur esse inflammabile, sicut nec Sal illis corporibus, quæ integra insipida sunt, denegandum, quia videlicet ob reliquorum prædominium sensibus non est obvium.

XLV.

Mercurius.

Tandem de Mercurio res quidē est intricatior; definimus tamen eum, quod sit liquor aliquis spirituosus vel spiritus, qui tamen à Sulphure subtili & sale volatili vix separari possit; neque tamen ideo quod solus non conspicitur, negandus, nisi ipsa Elementa negare velimus.

XLVI.

De hoc Mercurio Excell. Dn. Præses sic scribit: *Si preter Salem & Sulphur, phlegma & termum mortuam aliquid amplius in corporibus natumlibus continetur, illud esse spiritum illud esse spiritum illum & σίαν ἀνδλογον τῷ τῷν ἀσφωντοχείῳ, secundum Aristotelem statuo.*

XLVII.

Hæc ergo sunt principia, quibus inveniendis occasionem Chymia præbuit, quæ ex Elementis quidem materiam, formas tamen ipsis nobiliores habere jam antea dictum.

48. Ex

XLVIII.

Ex his tribus principiis & quatuor Elementis omnia perfectè mixta corpora constant: ubi vero Elementis non omnibus admiscentur hæc principia omnia, vel principia non omnibus Elementis, vel non omnibus Elementis non omnia principia, producuntur corpora imperfectè mixta, ut pluviae coloratae vel odoratae, nebulæ fœtidae.

XLIX.

Quare nec Elementa sola ad constitutionem corporum mixtorum, nec modò dicta principia sufficiunt, sed ex illis mixto tribuitur, caliditas, frigiditas, humiditas, siccitas, vel ex harum combinatione orta temperies; ex his vero odores, colores, sapores, esse φλεγμονή &c. mixto accedunt.

L.

Quivis ergo facile perspicit, qua ratione Chymicorum principia accipienda, videlicet non, ut Paracelsus, & alii volunt, ipsis Elementis priora sunt, multo minus ipsi cœlo materiam præbent, sed potius sunt prima corpora mixta: quia tamen id eo à Deo condita sunt, ut cum Elementis variè mixta varias etiam rerum naturalium species producant, idcirco & in eodem sensu quo Elementa (licet hæc simpliciora sint) principia dicuntur.

L I.

Atque hoc quomodo cum antiquorum doctrina etiam conveniat, evidenter docet Excell. Dn. Praeses libro sèpius citato.

L II.

His ergo nostram de Chymiae natura & principiis Chymicis dissertationem concludimus, in qua quidem saniores Doctissimorum Virorum opiniones potius recensere, quam intascata & confusa plerorumq; vulgarium Chymicorum dogmata fusius explicare placuit. Annuat Deus conamini.

B 3.

Corol-

Corollaria.

I.

Chymicorum medicamenta, ut non omnia ex Metallis & mineralibus parantur: ita nec omnia sunt violenta & periculosa.

II.

E metallis & mineralibus parata medicamenta non omnia rejicienda: licet cum cautione sint usurpanda.

III.

Eandem medicamentorum materiam habent Chymicus & Pharmacopæus vulgaris.

IV.

Medico citra dignitatis suæ jacturam medicamenta componere licet, neq^z hoc modo professionis suæ limites transgreditur.

V.

Medicamenta Chymica Galenicas: & vicissim hæc illis s^epè preferenda.

Metal-

V I.

*Metalla, mineralia & lapides non sunt
mixta simpliciter ex Elementis, sed habent suas
formas specificas: sese multiplicans & rena-
scuntur.*

V II.

*Chymicæ resolutiones non sunt merè arti-
ficiales, sed etiam naturales.*

F I N I S.

HV

ZINIE

